

BİR YAZMADAN HAREKETLE ŞAHKULU TEKKESİNDE UYGULANAN ABDAL MUSA SULTÂN TIRAŞ ERKÂNI

ABDAL MUSA SULTAN SHAVING ARKÂN IMPLEMENTED IN
SAHKULU LODGE, BASED ON A MANUSCRIPT

MUSTAFA ÖĞE*

Sorumlu Yazar

Öz

Bektaşî tarikatının önemli isimlerinden biri olan Abdal Musa'nın doğum ve ölüm tarihi hakkında kesin bir bilgi yoktur. Bektaşî tarikatı içerisinde derin izler bıraktığı muhakkak olan Abdal Musa'nın etkisi ölümünden sonra da devam etmiştir. Çalışmamızın konusunu oluşturan tıraş erkânının yer aldığı nüsha İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığında OE_Yz_1056_297.7 BEK 1 katalog numarası ile kayıtlıdır. Nesih yazı türü ile yazılmış olan nüsha bir Bektaşî erkânıdır. “Şâh Abdâl Musa Sultân Efendimizden Erkân-ı Tıraş Budur” başlıklı bölüm oldukça kısa bir metindir. Nüshanın kim tarafından ve hangi tarihte yazıldığı ile ilgili bir kayıt olmamakla birlikte içerisinde yer alan bilgilerden hareketle bir kısım görüşler ileri sürmek mümkündür. Çalışmada kısaca Abdal Musa'nın hayatı ile ilgili bilgi verilerek nüshanın fizikî özellikleri ve içeriği hakkında bir değerlendirme yapılmıştır. Nüshanın müellifi olduğunu düşündüğümüz el-Hâc Hasan'ın kendisi hakkında verdiği şecere bilgileri aynı zamanda Şahkulu Sultân Tekkesi'nin 19. yüzyıl başlarındaki döneminin aydınlatılabilmesine katkı sağlayacak ipuçları içermektedir. Daha sonra Tıraş erkânının uygulanması nüshada nakledilen sıraya uygun olarak ele alınarak metnin çeviri yazısı ve değerlendirilmesi yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Bektaşîlik, Abdal Musa, Şahkulu Tekkesi, Erkân, Tıraş.

Abstract

There is no exact information about the birth and death dates of Abdal Musa, one of the important names of the Bektashi sect. The influence of Abdal Musa, who undoubtedly left deep traces within the Bektashi sect, continued after his death. The manuscript containing the shaving man, which is the subject of our study, is registered in the Istanbul Metropolitan Municipality Atatürk Library with the catalog number OE_Yz_1056_297.7 BEK 1. The manuscript written in Nasih script is a Bektashi ritual. The section titled “This is the Erkân-ı Tıraş from Shah Abdal Musa Sultan Efendi” is a very short text. Although there is no record of who wrote the manuscript and on what date, it is possible to put forward some opinions based on the information contained in it. In the study, brief information about Abdal Musa's life was given and an evaluation was made about the physical characteristics and content of the manuscript. The genealogy information given by el-Hâc Hasan, who we think is the author of the manuscript, also contains clues that will contribute to illuminating the period of Şahkulu Sultan Lodge in the early 19th century. Then, the implementation of the shaving ritual was discussed in accordance with the order conveyed in the manuscript, and the text was translated and evaluated.

Key Words: Bektashism, Abdal Musa, Sahkulu Lodge, Arkân, Shaving.

Araştırma Makalesi / Künye: ÖĞE, Mustafa. “Bir Yazmadan Hareketle Şahkulu Tekkesinde Uygulanan Abdal Musa Sultân Tıraş Erkânı”. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 110 (Haziran 2024), s. 61-78. <https://doi.org/10.60163/tkhcbva.1458650>.

* Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, E-mail: mustafaoge@balikesir.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2834-5575.

Giriş

Bektaşî tarikatında önemli bir yeri olan ve kendisine büyük saygı gösterilen Abdal Musa'nın ne zaman doğduğu kesin olarak bilinmemektedir. Doğum tarihinin 1280-1290, ölüm tarihinin ise 1390-1410 yılları arasında olabileceği kabul edilmektedir (Güzel, 1999, s. 44) (Seyirci, 1999, s. 21-37) (Eyuboğlu, 1991, s. 35-36). Doğum ve ölüm tarihleri konusunda görüş farklılıkları olmakla birlikte Azerbaycan'ın Hoy şehrinden olduğu şüpheye yer bırakmayacak şekilde kesindir. “*Kim ne bilir bizi biz ne soydanuz / Ne bir zerre od'dan ne hod Su'danuz / Bizim hususumuz marifet söyler / Biz Horasan mülkindeki Boy'danuz / Neslimizi sorarsan asıl Hoy'danuz*” (Güzel, 1999, s. 44) (Seyirci, 1999, s. 27) (Eyuboğlu, 1991, s. 37). Ayrıca müridlerinden Geda Muslu; “*Horasan mülkünden Hoy'dandır aslı / Şah İmam Hasan'dır Pirimin nesli / Mürşidine bend ol ey Geda Musli / Kıyamette olsun elin eline*” (Ergun, 1936, s. 165). dizelerinde bu durumu teyit etmektedir. Babası Hasan Gazi, annesi Ana Sultân, kız kardeşi Hüsniye Bacı'dır (Güzel, 1999, s. 44). Bir müddet Sulucakarahöyük'te kalan Abdal Musa sonrasında Osmanlı Beyliğine gelerek Geyikli Baba ile birlikte Bursa'nın fethine katılmıştır (Uçar, 2010, s. 275). Sonrasında Antalya Elmalı'nın Teke köyüne gelmiş ve hayatının sonuna kadar burada kalmıştır (Güzel, 1999, s. 45) (Öztürk, 1990, s. 180). Burada pek çok mürit yetiştirmiştir. Yetiştirdiği önemli isimlerden bir tanesi de yaklaşık kırk yıl hizmet ettikten sonra nasip alıp, menzil ve mertebe sahibi olan Kaygusuz Abdal'dır (Uçar, 2010, s. 276).

Çalışmamızın konusunu oluşturan Abdal Musa Sultân tıraş erkânı kısa bir metindir. Bektaşî Dede babası Bedri Noyan mücerretler için uygulanan tıraş erkânını el yazması eserlerden de istifade ederek anlatmıştır. (Noyan, 2010). Tıraşname-i Hacı Bektaş El-Horosanî adlı erkânâme üzerine çalışmış olan Şenzeybek, halifelik erkânı ve tıraş hakkında bazı bilgiler vermiştir (Şenzeybek, 2012). Mustafa Öge tarafından “*Babagân Bektaşîliğine Ait Bir Tıraş Erkânâmesi 'Der Beyân-ı Erkân-ı Tırâş Ve İntisâb-ı Tarik-i Bektâşiyye*” (Öge, 2022a). “*Bektaşî Tarikatına Ait Bir Halifelik Tıraş Erkânâmesi: 'Menzil-i Hilâfet Tıraş-ı Erkân'*” (Öge, 2022b). isimli çalışmalar yapılmıştır.

Neşir ve değerlendirmesini yaptığımız tıraş erkânında kirpiklerin tıraş edilmesi ile ilgili bir bilgi olmaması bu metnin bir halifelik tıraş erkânı olmadığını göstermektedir. Mücerretler ve Bektaşî tarikatına intisâb edenlere uygulanan tıraş erkânı arasında da çok fazla bir fark olmadığı düşünüldüğünde buradaki erkânın mücerret ya da Bektaşî tarikatına intisâb edenlere uygulanan erkân olduğu değerlendirilebilir. Mustafa Öge tarafından yayınlanan yukarıda belirtilen çalışmanın Arnavutluk'taki bir erkânâmeden yapılmış olması İstanbul'daki bir tekkede uygulanan erkân arasında farklılıklar olup olmadığını ortaya koyabilmek açısından son derece faydalı olacaktır. Bu çalışma ile hem tıraş erkânı ile ilgili farklı bir metnin neşrinin yapılması amaçlanmış aynı zamanda daha önce neşri ve değerlendirmesi yapılmış metin ile olan farklılıklar ve benzerliklerin ortaya konulması hedeflenmiştir.

1. Nüshanın Fizikî Özellikleri ve İçeriği:

Çalışmamıza konu olan yazma İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığında OE_Yz_1056 297.7 BEK 1 katalog numarası ile kayıtlıdır. Konu başlıkları ve bazı düzeltmeler kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. Derkenarlar vasıtasıyla eser sonradan kontrol edilerek müellif tarafından eksik kalan konular ile ilgili eklemeler yapılmıştır. Nesih yazı türüyle yazılmış olan eser bazı sayfaları boş olan 51 varaktan ibarettir. Nüşhada yer alan başlıklar;

“*Fermâyed el-Hâc Muhammed ‘Ali Dede İbn-i Kuzuzâde el-Hâc Hasan ve ümmuhu Fatıma*, (Varak 2)

Hâzâ ikrârname-i ‘ahd ve misâk, (varak 2)

Hâzâ ikrârname-i ‘ahd ve misâk, (varak 5)

Der beyân-ı silsile-i Hacı Bektaş Veli-kaddese sırrehu’l-celi, (varak 7)

Der beyân-ı silsile-i yed Es-seyyîd İsmâ’il Dede vefâtehu (varak 7)

Der beyân-ı şehâdet-i Duvazdeh-i imaman ‘aleyhime’s-selâm, (varak 11)

Der beyân-ı şehâdet-i Cehârdeh-i Ma’sûm-ı Pâk ‘aleyhime’s-selâm, (varak 12)

Hâzâ nâd-ı ‘Aliyyi Kebir ‘aleyhime’s-selâm, (varak 13)

Diğer nâd-ı Ali (ayın, mim), (varak 14)

Diğer nâd-ı Ali ism-i şâh (varak 14)

İmam Ca’fer-i Sâdık Efendimizin Haccâc zâlim üzerine vardıkda okuduğu du’â budur (varak 15)

Tekbîr-i tâc-ı şerîf ve tercemanlar (varak 17)

Şâh Abdâl Musa Sultân Efendimizden erkân-ı tıraş budur (varak 33)

Bâb fi’s-sû’âl ve’l-cevâb (varak 34)

Bâb meyân-beste ve şerâ’it-i evvel (varak 37)

Fasıl der beyân meyân-bestegân (varak 37)

Fasıl der beyân-ı fakr (varak 38)

Fasıl der beyân-ı makâm (varak 38)

Fasıl der beyân-ı hurûf hesâb-ı eb-ced (varak 39)

Ebnâ-i fakr kimlerdir (varak 39)

Der beyân-ı abdest hırka (varak 40)

Fasıl der beyân-ı çerâğ (varak 41)

İmam Ca’fer-i Sâdık hazretleri buyurur (varak 41)

Tercemanlar (varak 43)

Sû’âl (varak 50)

Âdem yedi a’za üzerinedir (varak 50)

ile pek çok gülbank ve terceman bulunmaktadır.

1.1. Nüshanın Müellifi:

Söz konusu yazmanın kim tarafından ve hangi tarihte kaleme alındığı ile ilgili olarak nüshada herhangi bir kayıt yoktur. Ancak nüshada yer alan bazı bilgilerden hareketle tahmini olarak yazan kişi ve tarihi hakkında bir şeyler söyleyebilmek mümkündür. Ancak bu bilgilerin kesinlik arz etmediğini de belirtmekte fayda vardır. “*Fermâyed el-Hâc Muhammed Ali Dede İbn-i Kuzuzâde el-Hâc Hasan ümmuhu Fatıma*” şeklinde açılan başlıkta “benim dedem...” (OE_Yz_1056 297.7 BEK1, s. 2) şeklinde bir ifade ile başlamış olmasından hareketle yazmanın Kuzuzâde el-Hâc Hasan tarafından yazılmış olduğu söylenebilir. Yazma içerisinde İsmail Dede’nin vefat tarihi 1218 yılı 19 Şevval Salı gecesi saat bir buçuk (1 Şubat 1804) ve dedesi Hacı Muhammed Ali Baba’nın ise 1255 yılı 9 Şaban Perşembe (18 Ekim 1839) gecesi seher vakti olarak verilmiştir. Vefat tarihleri ile ilgili bu kadar ayrıntılı bilgi verilmiş olması müellifin bunlara tanık olduğu izlenimini vermektedir. Ayrıca bu bilgiler

yazmanın hangi yıllarda yazılmış olabileceği ile ilgili de bir fikir vermektedir.

Ahd ve misâk içerisinde yer alan “*Es-seyyid Mustafa Dede Efendimizden Merdimanlı postnişini es-seyyid İsmâ’il Dede Efendimize, es-seyyid İsmâ’il Dede Efendimizden es-seyyid el-Hâc Muhammed Ali Dede Efendimize, bizden size*” ifadesi ahd ve misâkın kimler aracılığıyla eserin yazıldığı döneme ulaştığı bilgisini vermektedir. Bu ifade aynı zamanda bu nüshayı kaleme alan kişinin Bektaşî tarikâtı içerisinde önemli bir görevde bulunduğu şeklinde yorumlanabilir. Bilgilerin nakledildiği halka içerisinde kendisinin de bulunmuş olması buna kanıt olarak gösterilebilir. Bu bilgilerin aktarıldığı silsile içerisinde postnişinlik görevinde bulunanların bazılarının isminin başında bu belirtilmiş ancak kendi isminin önünde böyle bir ifade kullanılmamıştır. Dolayısıyla bu bilgileri aktaran kişinin postnişinlik görevinde bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Burada verilen bilgilerden hareketle bir değerlendirme yapmak gerekirse yazmanın, vefat tarihleri dikkate alındığında 1839’dan sonra yazılmış ya da tamamlanmış olması gerekir. Bu tarihlerde tekkede türbedarlık görevi yapan Şeyh Hacı Hasan Efendi vardır (Maden, 2018, s. 162). Ancak yazmanın müellifinin aydınlatılabilmesi yazmada yer alan bilgilerden hareketle oldukça zordur. Çünkü kendi verdiği bilgiler dışında henüz başka bir bilgiye ulaşamadık. Yazmayı kaleme aldığını düşündüğümüz kişi kendi şecere bilgilerini verirken aslında Şahkulu Tekkesi¹ açısından da son derece önemli olabilecek bilgilere değinmektedir.

1.2. Nüshada Müellifin Kendisi Hakkında Verdiği Şecere Bilgileri

Yazmada müellif kendi şeceresini anlatırken Şahkulu Tekkesi’nin 1800’lerin başlarındaki tarihini aydınlatılabilmek açısından bazı ipuçları vermektedir. Yazmada Seyyid İsmail Dede ile Mehmet Ali Dede’nin vefat tarihleri ve şecereleri ve Muhammed Dede’nin ise sadece şeceresi verilmiştir. Bu bilgilerin tekkenin tarihinin aydınlatılmasında katkı sağlayacağı muhakkaktır. Yazmada Muhammed Ali Baba’nın vefatı 1255 senesi Şaban’ının 9. Perşembe günü (18 Ekim 1839) seher vakti olarak belirtilmiş, Seyyid Nizam Hazretleri’nin türbesinin karşısındaki kabre ikinci vakti defnedildiği kaydedilmiştir. (OE_Yz_1056 297.7 BEK1, s. 2)

İsmail Dede’nin vefatı tarihi ile ilgili “*Der beyân-ı silsile-i yed Es-Seyyid İsmail Dede vefatehu*” başlığı altında;

“İmdi ma’lûm ola ki mürşidimiz es-seyyid İsmâ’il Dede İbn-i es-seyyid Mustafa Dede İbn-i Ali Dede medfûn fi Fevka’l-hisâr-ı Rum ili Şehidlik İbn-i Tarhanacı Ali Baba medfûn fi Seyyid Ali Sultân ve rehberleri Sultân Evli İbrâhim Baba’dır. Ve İsmâ’il Dede Efendimiz bin iki yüz on sekiz senesi mâh-ı Şevval’in on dokuzuncu günü Salı gecesi sâ’at bir buçukda perdeyi dolandılar. Yani kendüsün zâhirden pinhân eylediler. Kerem ve himmet-i ‘âlileri üzerimizde hâzır ve nâzır ola. Ve rûh-ı revânları şâd ve handan ola. Allah Allah Allah” (OE_Yz_1056 297.7 BEK1, s. 7)

bilgisi verilmiştir. Bazı isimlerin nerede medfûn oldukları da belirtilmiştir.

Fermayed el-Hâc Muhammed Ali Dede İbn-i Kuzuzâde el-Hâc Hasan ümmuhu Fatma başlığı altında yer alan bir diğer bilgide ise;

“benim rehberim Şah Kulu Sultân postnişini Seyyid Ali Sultân Halifesi Muhammed Dede, Muhammed Dede’nin dedesi Nuri Baba ve Nuri Baba’nın

1 Şahkulu Sultân Tekkesi’nin kuruluşu oldukça eskidir. Kadıköy ilçesine bağlı Merdivenköy’de bulunmaktadır. Tekke ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. (Maden, 2018).

dedesi Ömer Dede ve ânın dedesi Topal Aşçı Baba, ânın dedesi Ak Baba Dede Hazret-i imam Hüseyin Evlidir. Dedemin rehberi def'a Sultân ön(ün)de Ali Baba ki imam ve Hâfızu'l Kur'an'dır. Rehberimin rehberi el-Hâc Said Ağa'dır. Merdimanlı'lı elhamdülillah" (OE_Yz_1056 297.7 BEK1, s. 2)

şeklinde bir ifade yer almaktadır. Bu bilgidenden de anlaşıldığı üzere Muhammed Ali Baba'nın torunu el-Hâc Hasan'ın rehberi Şah Kulu Sultân postnişini Seyyid Ali Sultân Halifesi Muhammed Dede'dir.

Satır aralarında geçen bilgiler değerlendirildiğinde tekkede postnişinlik görevinde bulunan iki isimden bahsedilmektedir. Bu isimler Seyyid İsmail Dede (v. 1 Şubat 1804) ve Muhammed Dede'dir. Muhammed Dede'den rehberi olması itibarıyla bahsedilmiş ve onun şeceresi ile ilgili bilgiler de verilmiştir. Müellif rehberinin şeceresini dört kuşak öncesine kadar götürmüştür. Onun dışında yazmada Muhammed Dede ile ilgili bir başka bilgi yoktur. Vefat tarihi ile ilgili herhangi bir açıklama verilmemiştir. Seyyid İsmail Dede'den bahsedilirken postnişin olduğu isminin geçtiği yerlerde vurgulanmıştır. Ancak Muhammed Dede ismi sadece bir kez zikredilmiştir. Bu tekke ile ilgili yapılan çalışmalarda postnişin olarak bu tarihlerde görev yapanlar arasında bu isimler zikredilmemektedir. Bu tekkenin tarihin aydınlatılmasına değerli katkılar yapmış olan Fahri Maden'in çalışmasında yardımcı olarak bahsedilen Derviş İsmail'in vefat tarihi 1796'dır (Maden, 2018, s. 160). Yazmada bahsedilen Seyyid İsmail Dede ile ölüm tarihleri arasında yaklaşık olarak 8 yıllık bir fark söz konusudur. Bu nedenle aynı kişiler olmama ihtimali güçlenmektedir. Bu tekke ile ilgili ortaya konulacak yeni bilgi ve belgelerin söz konusu dönemin aydınlatılması açısından önemli katkı sağlayacağı muhakkaktır. Çünkü nüsha içerisinde Seyyid İsmail Dede'nin Şah Kulu tekkesinde postnişinlik görevinde bulunduğu şüpheye yer bırakmayacak şekilde birkaç kez ifade edilmiştir. Dolayısıyla yazma içerisinde verilen bilgiye istinaden bu tekkede postnişinlik görevinde bulunan iki isim daha olduğu ortaya çıkmaktadır.

Ahd ve misak başlığı içerisinde yer alan;

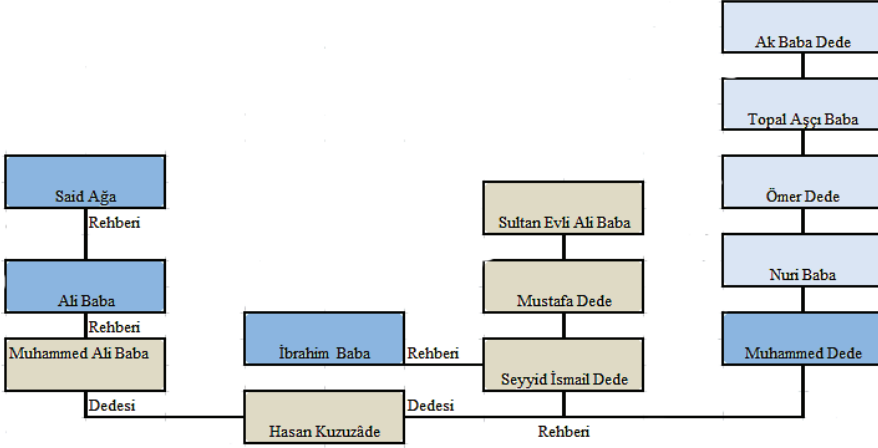
"...Abdâl Musa Sultân Efendimizden Rum ili gözcüsü Seyyid Ali Sultân Efendimize Seyyid Ali Sultân Efendimizden Sultân Evli postnişini Tarhanacı Ali Baba Efendimize, Ali Baba Efendimizden Şehidlik postnişini es-seyyid Ali Dede Efendimize, Ali Dede Efendimizden es-seyyid Mustafa Dede Efendimize, es-seyyid Mustafa Dede Efendimizden Merdimanlı postnişini es-seyyid İsmâ'il Dede Efendimize, es-seyyid İsmâ'il Dede Efendimizden es-seyyid el-Hâc Muhammed Ali Dede Efendimize, bizden size" (OE_Yz_1056 297.7 BEK1, s. 5-6).

ifadesi erkânâmeye yazılan bilgilerin nasıl aktarıldığını da açıklamaktadır. Buna göre Şehitlik Tekkesi'nde Seyyid Ali Dede'nin postnişinlik yaptığı ve Seyyid Mustafa Dede'ye bu bilgileri aktardığı anlaşılmaktadır. İsmail Dede'nin dedesi Mustafa Dede olarak belirtilmiştir. Şah Kulu tekkesinde postnişinlik yapan Mustafa Baba (ö. 1682) ile İsmail Dede ile arasında 122 yıllık bir süre olduğunu görüyoruz. Bu sürenin oldukça uzun olması dolayısıyla aynı kişiler olmama ihtimalinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Şehitlik postnişini Seyyid Ali Dede ile ilgili bir değerlendirme yapacak olursak Şehitlik tekkesinin bilinen en eski postnişini Şeyh Ali Baba'dır (Maden, 2003, s. 187). Şeyh Ali Baba'nın ölüm tarihinin 1771 ve Seyyid İsmail Dede'nin 1804 tarihi olduğu düşünüldüğünde arada Mustafa Dede'nin bulunması dolayısıyla verilen bilgi tutarlı görünmektedir. Nüshada verilen şecerelere ait bu bilgilerin Bektaşî tarikati içerisinde önemli isimlere ait olduğu muhakkaktır. Burada verilen isimler hakkında bulunacak yeni bilgi ve belgeler hem Şahkulu Tekkesi tarihi açısından hem de Bektaşî tarikati

açısından önemli katkılar sağlayacaktır.

“*Hâzâ İkrânâme-i ‘Ahd ve Misâk*” başlığı altında verilen bilgide uygulanan erkânın Hz. Muhammed (s.a.v.) ve Hz. Ali’den kendilerine kadar gelen bir uygulama olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla tıraş erkânının kökeninin de peygamberimiz Hz. Muhammed’e (s.a.v.) dayandığı ifade edilmiştir. Ayrıca bu bilgiyi bir şecere bilgisi olarak ta değerlendirebiliriz. Nüshayı yazan kişi aynı zamanda kendi şeceresini de ifade etmekte ve soyunu Hünkâr Hacı Bektaş Veli ve Ahmet Yesevi’ye, Hz. Ali ve Hz. Muhammed’e (s.a.v.) dayandırmaktadır.

Şekil 1: Yazmada yer alan şecere bilgileri

2. Tıraş Erkânının Kökeni

Bütün tarikatlarda olduğu gibi Bektaşî tarikatında da erkân son derece önemlidir. Erkân, Bektaşî tarikatında genel anlamıyla tarikat kurallarının bütünüdür karşılayan kapsayıcı bir terimdir. (Özdemir, 2021, s. 111-130). (نكح) “*rukûn*” kelimesinin çoğulu olan erkân (Kaplan, 2008, s. 99). “temeller, esaslar, direkler” (Cebecioglu, 2005, s. 181) gibi anlamlara gelmektedir. Yazıya dökülmüş kurallar ise erkânâme olarak adlandırılmaktadır. Erkânâmenin pek çok farklı tanımı yapılmıştır. Teber’e göre “*Bektaşîliğin toplumsal düzenini sağlayan kurallar ve mensuplarının yaşam biçimini belirleyen uygulamalar hakkında bilgi veren eserlerdir*” (Teber, 2009, s. 362). Erkânâme kavramı hakkında yapılan en kapsamlı tanımlardan birisi Özlem Özdemir ve Ali Rıza Özdemir’e aittir.

“*Babagân Bektaşîliğinin inanç, ibadet, adap-erkânını en az bir cem erkânı etrafında anlatan, kaynağını ayet, hadis ve dini anlatılardan alan, tarikatın kolektif belleğini temsil eden, Bektaşî tekke ve dergâhlarında tarikat bağluları tarafından derlenen, nesir ağırlıklı olmak üzere nazım-nesir karışık yazılan, genellikle gülbak ve terceman gibi yan metinlerle desteklenen, yer yer şiirsel bir üslup kullanılarak oluşturulan dini-irfani metinlerdir*” (Özdemir - Özdemir, 2022, s.77).

Tıraş erkânının kökeni konusunda farklı görüşler olsa da (Ocak, 1991). Bektaşî ananesinde tıraş erkânının dayanak noktası Kur’an-ı Kerim âyetleri ve Hz. Muhammed’in (s.a.v.) uygulamalarıdır (Öge, 2022a, s.366). “*Hâzâ ikrânâme-i ‘ahd ve misâk*” içerisinde yer alan;

“Bu emânet Hazret-i Muhammed Mustafa’dan Aliyyü’l-Murtazâ’ya Aliyyü’l-Murtazâ’dan Hazret-i imam Hasan Efendimize, Hazret-i imam Hasan Efendimizden imam Hüseyin Efendimize, Hazret-i imam Hüseyin Efendimizden Hazret-i imam Zeyne’l-‘Abidin Efendimize, Hazret-i imam Zeynel-‘Abidin Efendimizden Hazret-i imam Muhammedi’l-Bakır Efendimize, Hazret-i imam Muhammedi’l-Bakır Efendimizden Hazret-i imam Ca’feri’s-Sadık Efendimize, Hazret-i imam Muhammed Sâdık Efendimizden Hazret-i imam Musa Kazım Efendimize, Hazret-i imam Musa Kazım Efendimizden Hazret-i imam Ali Musa Rıza, Ali Musa Rıza Efendimizden Hoca Ahmet Yesevi hazretlerine, Hoca Ahmet Yesevi hazretlerinden Pîrim Hünkâr Hacı Bektaş Veli Efendimize, Hacı Bektaş Veli Efendimizden (Balım Sultân Efendimize) Abdâl Musa Sultân Efendimize Seyyid Ali Sultân Efendimize Seyyid Ali Sultân Efendimizden Sultân Evli postnişini Tarhanacı Ali Baba Efendimize, Ali Baba Efendimizden Şehidlik postnişini es-seyyid Ali Dede Efendimize, Ali Dede Efendimizden es-seyyid Mustafa Dede Efendimize, es-seyyid Mustafa Dede Efendimizden Merdimanlı postnişini es-seyyid İsmâ’il Dede Efendimize, Es-seyyid İsmâ’il Dede Efendimizden es-seyyid el-Hâc Muhammed Ali Dede Efendimize, bizden size” (OE_Yz_1056 297.7 BEK1, s. 5-6)

şeklinde yer alan ifade de bu erkânın kökeninin Hz. Muhammed’e (s.a.v.) dayandığını açıkça ifade etmektedir. Bektaşilikte önemli erkânlardan birisi olan tıraş erkânı ile ilgili yazmalar içerisinde henüz yayınlanmamış başka eserlerin de olması muhtemeldir. Bu eserlerin günümüz alfabetine çevrilmesi ve karşılaştırmalarının yapılması Bektaşî tarikatı ile ilgili konuların daha iyi ortaya konulması açısından faydalı olacaktır.

2.1. Yazmadaki Bilgilere Göre Tıraş Erkânının Uygulanması:

Tıraş erkânında yapılması gerekenler metne göre sırasıyla şu şekildedir:

- 1- Dülbendin alınması
- 2- İnsân Sûresi 28. âyetin okunması
- 3-Hz. Peygambere salavât getirilmesi
- 4-Taş ve tığın eline alınması
- 5-Dua edilmesi ve Yasin Sûresi 83. âyetin okunması
- 6- Hz. Peygambere salavât getirilmesi
- 7- Abdest alıp dua okunması
- 8-Hz. Peygambere salavât getirilmesi
- 9-Başa kef vurulması ve dua okunması
- 10-Hz. Peygambere salavât getirilmesi
- 11-Havaleteke ve beyat çekilmesi
- 12-Pîrin müridin elini eline alması
- 13-Zâhir ve bâtın erenleri çekilmesi
- 14-E’üzü Besmele çekip Fetih Sûresi 27. âyet-i kerîmesinin okunması
- 15- Veliyyi nebi hânedân-ı Muhammed Ali dem şâh ya’ni Sultân Hacı Bektaş Veli Allahu Ekber deyip Hz. Peygambere salavât getirilmesi
- 16- 4 Elif çekilmesi
- 17-İlk olarak alına elif çekilmesi
- 18- İkinci olarak sağ yanına bir elif çekilmesi

- 19-Üçüncü olarak sol yanına elif çekilmesi
- 20- Dördüncü olarak ensesine elif çekilmesi
- 21-Sakal tıraşının yapılması
- 22-Bıyık tıraşının yapılması
- 23-Kaş tıraşının yapılması
- 24-Elin eline alıp ‘ahd ve misâkın okunması² (Amenerresulu âyetinin okunması)

2.2. Tıraş Erkânındaki Sûre ve Âyetler³:

“Onları biz yarattık ve eklemelerini (birbirine) biz bağladık. Dilediğimizde (onları yok eder) yerlerine benzerlerini getiririz” (Kur’an-ı Kerim Meâli, 2011, İnsân 76/28).

“Her şeyin hükümrânlığı elinde olan Allah’ın şanı yücedir! Siz yalnız O’na döndürüleceksiniz” (Kur’an-ı Kerim Meâli, 2011, Yâsîn 36/83).

“Andolsun, Allah, Peygamberinin rüyasını doğru çıkardı. Allah dilerse, siz güven içinde başlarınızı kazıtmış veya saçlarınızı kısaltmış olarak, korkmadan Mescid-i Haram’a gireceksiniz. Allah, sizin bilmediğinizi bildi ve size bundan başka yakın bir fetih daha verdi” (Kur’an-ı Kerim Meâli, 2011, Fetih 48/27).

“Bilesiniz ki, Allah’ın dostlarına hiçbir korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir de” (Kur’an-ı Kerim Meâli, 2011, Yûnus 10/62).

“Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır” (Kur’an-ı Kerim Meâli, 2011, Rahman 55/26).

“Ancak azamet ve ikram sahibi Rabbinin zâtı bâki kalacaktır” (Kur’an-ı Kerim Meâli, 2011, Rahmân 55/27).

“(5-7) (Kur’an’ı) ona, üstün güçlere sahip, muhteşem görünümlü (Cebrail) öğretti. O, en yüksek ufukta bulunuyorken (asli suretine girip) doğruldu” (Kur’an-ı Kerim Meâli, 2011, Necm 53/7).

“Sonra (ona) yaklaştı derken sarkıp daha da yakın oldu” (Kur’an-ı Kerim Meâli, 2011, Necm 53/8).

“(Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar, yahut daha az oldu” (Kur’an-ı Kerim Meâli, 2011, Necm 53/9).

“Böylece Allah kuluna vahyedeceğini vahyetti” (Kur’an-ı Kerim Meâli, 2011, Necm 53/10).

“Ey iman edenler! Siz de ona salat edin, selâm edin” (Kur’an-ı Kerim Meâli, 2011, Ahzâb 33/56 dan bölüm).

“Ey iman edenler! Allah’a içtenlikle tövbe edin. Umulur ki, Rabbiniz sizin kötülüklerinizi örter” (Kur’an-ı Kerim Meâli, 2011, Tahrîm 66/8 den bölüm).

“Peygamber, Rabbinden kendisine indirilene iman etti, mü’minler de (iman ettiler). Her biri; Allah’a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman ettiler ve şöyle dediler: “Onun peygamberlerinden hiçbirini (diğerinden) ayırt etmeyiz” (Kur’an-ı Kerim Meâli, 2011, Bakara 2/285 den bölüm).

“Allah, melekler ve ilim sahipleri, ondan başka ilâh olmadığına adaletle şahitlik ettiler. O’ndan başka ilâh yoktur. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir”

2 Nüshada iki tane “*Hâzâ ikrânâme-i ‘ahd ve misâk*” başlığı açılmıştır. İki metin arasında küçük farklılıklar söz konusudur. Ekler içerisinde iki metnin transkripsiyonu ve orijinal metni verilmiştir.

3 Erkânda okunduğu sıraya göre verilmiştir.

(Kur'an-ı Kerim Meâli, 2011, Âl-i İmrân 3/18).

“Şüphesiz Allah katında din İslâm'dır” (Kur'an-ı Kerim Meâli, 2011, Âl-i İmrân 3/19 dan bölüm).

“De ki: “O, Allah'tır, bir tekdir.” “Allah Samed'dir. (Her şey O'na muhtaçtır; O, hiçbir şeye muhtaç değildir.)” O'ndan çocuk olmamıştır (Kimsenin babası değildir). Kendisi de doğmamıştır (kimsenin çocuğu değildir.)” “Hiçbir şey O'na denk ve benzer değildir” (Kur'an-ı Kerim Meâli, 2011, İhlâs Sûresi 112/1-2-3-4).

“Hamd, Âlemlerin Rabbi, Rahmân, Rahîm, hesap, mükâfat ve ceza gününün (ahiret gününün) mâliki Allah'a mahsustur. (Allahım!) Yalnız sana ibadet ederiz ve yalnız senden yardım dileriz. Bizi doğru yola, kendilerine nimet verdiklerinin yoluna ilet; gazaba uğrayanlarınkine ve sapıklarınkine değil” (Kur'an-ı Kerim Meâli, 2011, Fâtiha Sûresi 1/1-2-3-4-5-6-7).

“Sana biat edenler ancak Allah'a biat etmiş olurlar. Allah'ın eli onların ellerinin üzerindedir. Verdiği sözden dönen kendi aleyhine dönmüş olur. Allah'a verdiği sözü yerine getirene, Allah büyük bir mükâfat verecektir” (Kur'an-ı Kerim Meâli, 2011, Fetih 48/10).

“Hamd, çocuk edinmeyen, mülkte ortağı olmayan, zillet ve âcizliğin gerektirdiği bir yardımcıya ihtiyacı bulunmayan Allah'a mahsustur” (Kur'an-ı Kerim Meâli, 2011, İsrâ 17/111 den bölüm).

“O, kendisine ortak koşanlar hoşlanmasa da, dinini bütün dinlere üstün kılmak için peygamberini hidayet ve hak din ile gönderendir” (Kur'an-ı Kerim Meâli, 2011, Saff 61/9).

“Allah size güzel bir mükâfat verir. Ama önceden döndüğünüz gibi yine dönerseniz, Allah sizi elem dolu bir azaba uğratar” (Kur'an-ı Kerim Meâli, 2011, Fetih 48/16 dan bölüm).

“Kendilerine uyulanlar o gün azabı görünce, kendilerine uyanlardan uzaklaşacaklar, aralarındaki bütün bağlar kopacaktır” (Kur'an-ı Kerim Meâli, 2011, Bakara 2/166).

“Uyanlar şöyle derler: “Keşke dünyaya bir dönüşümüz olsaydı da onların şimdi bizden uzaklaştıkları gibi, biz de onlardan uzaklaşsaydık.” Böylece Allah, onlara işledikleri fiilleri pişmanlık kaynağı olarak gösterir. Onlar ateşten çıkacak da değillerdir” (Kur'an-ı Kerim Meâli, 2011, Bakara 2/167).

Sonuç

Erkânâme içerisinde yer alan tıraş erkânı oldukça kısa bir metindir. Arnavutluk'taki bir erkânâmeden yapılan diğer çalışma ile karşılaştırıldığında tıraş erkânının uygulanması ile ilgili bir farklılık söz konusu değildir. Arnavutluk erkânâme içerisinde ahd ve misâk başlığı ayrıca açılmamış ancak erkânda yapılacak olanlar sırasıyla anlatılmıştır. Neşrini yaptığımız erkânâme içerisindeki tıraş erkânında diğer erkânâmeden eksik olarak bıyık tıraşı yapılırken okunan ayet yazılmamıştır. Bu da muhtemelen müellifin dikkatsizliğinden kaynaklanmış bir durumdur. Her ne kadar yazmanın tekrar kontrol edilerek hatalı ya da eksik olan kısımlar ile ilgili derkenarlar ile düzeltme yapılmış ise de burası muhtemelen gözden kaçmıştır.

Neşrini yaptığımız metinde farklı bir bilgi olarak ifade edilebilecek en önemli husus tıraş erkânının nüshanın müellifine nasıl ulaştığı ile ilgili silsileyi belirtmiş olmasıdır. İki farklı coğrafyada yazılmış olan erkânâmelerin içerisinde yer alan tıraş erkânı ile ilgili bilgilerin bu kadar yakın olması Bektaşî tarikatı ile ilgili uygulamaların

son derece iyi korunduğunun da bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Nüsha içerisinde yer alan şecere bilgileri Şahkulu Tekkesi'nin tarihi açısından da son derece önemlidir. Burada yeni bir bilgi olarak ifade edebileceğimiz konu Şahkulu Tekkesi'nde postnişinlik görevinde bulunduğu iddia edilen iki isimden bahsedilmesidir. Bunlardan birisi Seyyid İsmail Dede ve diğeri Muhammed Dede'dir. Muhammed Dede ile ilgili nüshada müşhidi olması itibarıyla sadece bir kez postnişin olduğu ifade edilmiş ancak İsmail Dede'nin postnişinliği pek çok kez vurgulanmıştır. Postnişinlik görevinde bulunanlar ile ilgili verilmiş olan şecere bilgileri başka kaynaklardan teyit edilmeye muhtaçtır. Ancak verilen bu bilgilerin Bektaşî tarikatı ve Şahkulu Tekkesi ile ilgili çalışmalar için yeni ipuçları olacağı muhakkaktır.

Kaynaklar/References

- Cebecioğlu, Ethem. *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. İstanbul: Anka Yayınları, 2005.
- Ergun, S. Nüzhed. *Türk Şairleri*. İstanbul: Suhulet Yayınları, 1936.
- Eyuboğlu, İ. Zeki. *Abdal Musa - Bir Ermişin Işıldağıyla Aranan Gerçek*. İstanbul: Geçit Kitabevi, 1991.
- Güzel, Abdurrahman. *Abdal Musa Velâyetnâmesi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1999.
- Kaplan, Doğan. *Buyruklara Göre Kızılbaşlık*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2008
- Maden, Fahri. "Şehitlik Tekkesi ve Şeyh Ali Baba Vakfıyesi". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Dergisi*, sayı: 65, (2003), 185-210.
- Maden, Fahri. "Osmanlı Arşiv Belgeleri Işığında Şahkulu Sultân Tekkesi ve Postnişinleri". *Alevilik Araştırmaları Dergisi*, 1/15, (2018), 153-202.
- Noyan, Bedri. *Bütün Yönleriyle Bektaşilik ve Alevilik*. Ankara: Ardıç Yayınları, 2010.
- Ocak, A. Yaşar. *Osmanlı İmparatorluğunda Marjinal Sufilik: Kalenderiler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1991.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Atatürk Kitaplığı OE_Yz_1056 297.7 BEK1.
- Öge, Mustafa. "Babagân Bektaşiliğine Ait Bir Tıraş Erkânâmesi 'Der Beyân-ı Erkân-ı Tıraş ve İntisâb-ı Tarik-i Bektaşîyye'". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 103, (2022), 363-375.
- Öge, Mustafa. "Bektaşî Tarikatına Ait Bir Halifelik Tıraş Erkânâmesi: Menzil-i Hilâfet Tıraş-ı Erkân". *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 12(2), (2022), 1159-1174.
- Özdemir, A. Rıza. "Alevi-Bektaşî Yolunda Anlam ve Özellikleriyle 'Erkan' Kavramı". *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi (SBARD)*, (2021), 111-130.
- Özlem, Özdemir - A. Rıza Özdemir. "Babagân Bektaşiliğinin Kolektif Belleği: Erkânâmeler Ve Türkiye'deki Neşri". *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, (2022), 72-90.
- Öztürk, Y. Nuri. *Tarihi Boyunca Bektaşilik*. İstanbul: Yeni Boyut, 1990.
- Seyirci, Musa. *Abdal Musa Sultân*. İstanbul. 1999.
- Şahin, Muzaffer - Altuntaş Halil. *Kur'ân-ı Kerim Me'âli*. (11. Baskı b.). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2011.
- Şenzeybek, Aytekin. "Hacı Bektaş Veli'ye Atfedilen Yeni Bir Yazma Tıraşname-i Hacı Bektaş El Horasani". *Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, VII(13), 2012, 139-174.
- Teber, Ö. Faruk. "Bektaşî Dervişinin Yol Haritası: Bektaşî Erkânâmeleri". Doğumunun 800. Yıldönümünde Hacı Bektaş Veli Sempozyumu (s. 359-371). Nevşehir: Aktif Yayıncılık, 2009.
- Uçar, Ramazan. "Pir-i Sani Abdal Musa". *Anadolu'da Aleviliğin Dünü ve Bugünü*. ed. Halil İbrahim Bulut, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Yayınları, 2010.

Metnin Çeviri yazısı:

Şâh Abdâl Musa Sultân Efendimizden Erkân-ı Tıraş Budur

İmdî dülbendin alıcak bu âyet-i kerîmeyi okuya. Ve izâ şî'nâ beddelnâ emsâlehum tebdilâ.⁴ Ba'dehu Hazret-i resûle salavât getü(re). Ve andan sonra sengi ve tığı eline alıcak bunu okuya. Elhamdülillahillezi ce'ale Musa el-hacere ve'l-kuvvete ve'l-kudrete sebeben lil erzâki.⁵ Fe sübhanellezi bi yedihi meleküti külli şey'in ve ileyhi turce'ün.⁶ Ve Hazret-i peygambere salavât getüre ve andan sonra elini suya sokucak bunu okuya. El- mâ'e mu'ayyen mâ'en tahûren.⁷ Ve hazret-i Peygambere salavât getüre. Andan başına kef urıcak bunu okuya. Neveytü en üğsile min cemi'il-iştigâli dünya ve yüşebbihü zalike takarruben ilallâhi Te'ala tarîk-i evliyâ ve libâsü'l-'ârifin ve zeyne'l-muvahhidin⁸ diye. Ve hazret-i Peygambere salavât getüre. Ve andan havaleten ile bey'ata çükere ve pîr dahi mürîd elin eline ala. Zâhir ve bâtın erenleri deyüb bu âyet-i kerîmeyi okuya. E'ûzu besmele Lekad sadakallâhu'dan fethen kariba'ya dek⁹ Elâ inne evliyâ Allâhi lâ havfun 'aleyhim ve lâ hum yahzenûn.¹⁰ Veliyyi nebî hânedân-ı Muhammed Ali dem şâh ya'ni Sultân Hacı Bektaş Veli Allahü Ekber diye ve peygambere salavât getüre. Dört elif çeke. Evvel alına çeke. Bismillah ve bi-emrillah ve ilallâhi vallahü Ekber diye. Andan sağ yanına bir elif çeke. Bismillah Elhamdülillahi rabbi'l-'âlemin. Allahü Ekber¹¹ diye. Andan sol yanına bir elif çeke. Bismillahi'l-mebde-il ahireti vel ûla. Allahü Ekber diye. Ve andan ensesine bir elif çeke. Bismillah el minneti lillahi resûlehu Allahü Ekber ve lillahi'l hamd diye andan sakal tıraşında bunu okuya. Kullu men 'aleyhâ fân.¹² Ve yebkâ vechu rabbike zülcelâlî vel ikrâm.¹³ Fenai 'abdi bekaen Allahü Ekber diye. Bıyık tıraşının ayeti hak versin(?) kaş tıraşında bu ayeti okuya. Ve huve bil ufuki'l- a'lâ.¹⁴ Summe denâ fe tedellâ.¹⁵ Fekâne kâbe kavseyini ev ednâ.¹⁶ Fe-evhâ ilâ 'abdihi mâ evhâ.¹⁷ yâ eyyuhâllezîne âmenû sallü 'aleyhi vesellimû teslîmâ¹⁸ diye ve dahi elin eline alub 'ahd ve misâki okuya. Ve 'ahd ve misâk içinde Amenerresulu âyetinin ile âhire okuya. Erkân-ı tıraş budur. Abdâl Musa Sultân Efendimizden bizlere yadigârdır vesselâm.

4 "Onları biz yarattık ve eklemelerini (birbirine) biz bağladık. Dilediğimizde (onları yok eder) yerlerine benzerlerini getiririz" (İnsân 76/28).

5 "Taşı, Musa'yı yaratan kuvvet ve kudretin ve rızkın sahibi Allah'a hamdolsun."

6 "Her şeyin hükümlanlığı elinde olan Allah'ın şanı yücedir! Siz yalnız O'na döndürüleceksiniz" (Yâsin 36/83).

7 "Suyu özel, temizleyici... (abdest duasının bir bölümü yazılmıştır.)"

8 "Allah'a yakınlaşmak için cümle dünya işlerinden ve benzerlerinden arınmaya, evliyalının yolu ve ariflerin örtüsü ve süsüyle bezenmeye niyet ettim."

9 "Andolsun, Allah, Peygamberinin rüyasını doğru çıkardı. Allah dilerse, siz güven içinde başlarınızı kazıtmış veya saçlarınızı kısaltmış olarak, korkmadan Mescid-i Haram'a gireceksiniz. Allah, sizin bilmediğinizi bildi ve size bundan başka yakın bir fetih daha verdi" (Fetih 48/27).

10 "Bilesiniz ki, Allah'ın dostlarına hiçbir korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir de" (Yunus 10/62).

11 "Âlemlerin rabbine hamd olsun. Allah en büyüktür."

12 "Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır" (Rahman 55/26).

13 "Ancak azamet ve ikram sahibi Rabbinin zatı baki kalacaktır" (Rahman 55/27).

14 "(5-7) (Kur'an'ı) ona, üstün güçlere sahip, muhteşem görünümlü (Cebrail) öğretti. O, en yüksek ufukta bulunuyorken (aslı suretine girip) doğruldu" (Necm 53/7).

15 "Sonra (ona) yaklaştı derken sarkıp daha da yakın oldu" (Necm 53/8).

16 "(Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar, yahut daha az oldu" (Necm 53/9).

17 "Böylece Allah kuluna vahyedeceğini vahyetti" (Necm 53/10).

18 "Ey iman edenler! Siz de ona salat edin, selam edin.(Ahzâb suresinin bir bölümü alınmıştır)" (Ahzâb 33/56).

Hâzâ ikrârnâme-i ‘ahd ve misâk

Bismillahirrahmanirrahim. Estağfurullah üç kerre diye. Cemi’i günahlarıma tevbe ve istiğfâra geldim. Hak için gelmekliğim hak için hak didünüze hak deyüb hak bilem. Bâtıl didünüze bâtil bilüp itmeyem. Elim ile bir kimesnenin bir nesnesin almayam. Tevbe Tevbe tevbe (Ya eyyuhâllezine âmenû) Tûbû ilallâhi tevbeten nasûhâ¹⁹. Kullun âmene billâhi ve melâ-iketihî ve kutubihi ve rusulih. Lâ nüferriku beyne ehadin min rusulih.²⁰ Şehidallûhu ennehu lâ ilâhe illâ huve ve’l melâ-iketü veulû’l ilmi kâ-imen bil kıstı. lâ ilâhe illâ huve-l ‘azîzu-l hakîm.²¹ İne-ddîne ‘indallâhi’l-islâm.²² Neveytü en uğsile’l-fena min gaslil fena min cemi’ -i iştigalid-dünya mâ yeşâü zalike takarruben ilallahi Te’ala. Ba’dehu üç İhlâs²³ bir Fâtiha-i şerîf²⁴ okuya. Andan sonra bu âyeti okuya. İne-llezîne yubâyi’üneke innemâ yubâyi’ünallâh, yedullâhi fevka eydihim, femen nekese fe-innemâ yenkusu alâ nefsih ve men evfâ bimâ âhede ‘aleyhullâhe fe se yu’tihî ecen azîmâ.²⁵ Ve lem yettehiz sâhibeten ve lâ veleda ve lem yekun lehu şerîkun fi’l-mülki.²⁶ Eşhedü en lâ ilahe illallâh ve eşhedü enne Muhammeden ‘abduhu ve resûlüh²⁷ ve şefî’a hüve-llezî ersele resûlehu bi’lhudâ ve dîni’l hakkı liyuzhırahu alâ-ddîni küllihî velev kerihel- müşrikîne.²⁸ Ve eşhedü enne emirü’l-mü’minine ‘Aliyyi bin Ebi Talib Esedu’llâhi’l-gâlip imamen ma’sûmen ve irşâden min kıbelillahi ve min kıbeli’r- resûlullah²⁹ diye. Ba’dehu salavatnâme okuya. Ve Cehardeh-i ma’sûm-ı Pâk’e salavat getüre. Âhirinde salavatullâhi ‘aleyhim ecma’in diye. Ba’dehu şeyhinâ ehl-i terk ve sâhibü’l-bahr-i ‘ilm-i ledünni pîrim Hünkâr Hacı Bektaş Veli el Horasanî kaddesallahu sırrehu’l ‘azîz³⁰ Huvallahü ‘ala mâ nekûlu vekil.³¹ Ve in tetevellev

19 “Ey iman edenler! Allah’a içtenlikle tövbe edin. Umulur ki, Rabbiniz sizin kötülüklerinizi örter” (Tahrim 66/8 den bölüm).

20 “Peygamber, Rabbinden kendisine indirilene iman etti, mü’minler de (iman ettiler). Her biri; Allah’a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman ettiler ve şöyle dediler: “Onun peygamberlerinden hiçbirini (diğerinden) ayırt etmeyiz” (Bakara 2/285 den bölüm).

21 “Allah, melekler ve ilim sahipleri, ondan başka ilah olmadığına adaletle şahitlik ettiler. O’ndan başka ilah yoktur. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir” (Al-i İmrân 3/18).

22 “Şüphesiz Allah katında din İslam’dır” (Al-i İmrân 3/19 dan bölüm).

23 “Kul huvallahu ehad. Allahus samed. Lem yelid ve lem yuled. Ve lem yekun lehu kufuven ehad. De ki: “O, Allah’tır, bir tek tir.” “Allah Samed’dır. (Her şey O’na muhtaçtır; O, hiçbir şeye muhtaç değildir.)” O’ndan çocuk olmamıştır (Kimsenin babası değildir). Kendisi de doğmamıştır (kimsenin çocuğu değildir).” “Hiçbir şey O’na denk ve benzer değildir” (İhlâs Süresi 112/1-2-3-4).

24 “Bismillahir rahmanir rahim. El hamdu lillâhi rabbil alemin . Er rahmanir rahim. Maliki yevmid din. İyyake na’budu ve iyyake nestain. İhdinas sıratel mustakim. Sıratellezine en’amte aleyhim gayril magdubi aleyhim ve lad dâllin. Bismillahirrahmanirrahim. Hamd, Âlemlerin Rabbi, Rahman, Rahim, hesap ve ceza gününün (ahiret gününün) maliki Allah’a mahsustur. (Allahım!) Yalnız sana ibadet ederiz ve yalnız senden yardım dileriz. Bizi doğru yola, kendilerine nimet verdiklerinin yoluna ilet; gazaba uğrayanlarınkine ve sapıklarınkine değil” (Fatiha/1-2-3-4-5-6-7).

25 “Sana biat edenler ancak Allah’a biat etmiş olurlar. Allah’ın eli onların ellerinin üzerindedir. Verdiği sözden dönen kendi aleyhine dönmüş olur. Allah’a verdiği sözü yerine getirene, Allah büyük bir mükâfat verecektir” (Fetih 48/10).

26 “Hamd, çocuk edinmeyen, mülkte ortağı olmayan, zillet ve acizliğin gerektirdiği bir yardımcıya ihtiyacı bulunmayan Allah’a mahsustur” (İsrâ 17/111’den bölüm).

27 “Ben şahadet ederim ki Allah’tan başka ilah yoktur ve yine şahadet ederim ki Hz Muhammed O’nun kulu ve elçisidir.”

28 “O, kendisine ortak koşanlar hoşlanmasa da, dinini bütün dinlere üstün kılmak için peygamberini hidayet ve hak din ile gönderendir” (Saff 61/9). (Yazmada kafirine şeklinde yazılmıştır. Burada muhtemelen dikkatsizlik sonucu bir yazım yanlış olmuştur.)

29 “Ben şahitlik ederim ki mü’minler emiri Hz. Ali bin Ebi Talip (zafer kazanan Allah’ın aslanı, Allah ve Peygamber yolunda irşat eden masum imam olduğuna).”

30 “Terk ehli olan ve gizli ilimlerin hazinesi ariflerin Sultânı Horasanlı Hacı Bektaş Veli, Allah onun sırrını kutlu kılsın.”

31 “O Allah ki, söylediklerimize vekildir.”

kema tevelleytum min kablu yuazzibkum azaben elima.³² ve İz teberraellezinet tübiu minellezinettebeu (ve raevül azabe) ve tekattaat bihimül esbab.³³ Ve kalellezinet tebeu lev enne kerraten fe neteberrae minhüm kema teberrau minna kezalike yürnhimüllahü a'malehüm haserâtin 'aleyhim ve mâ hüm bi haricine minen nâr.³⁴

Hâzâ ikrânâme-i 'ahd ve misâk

Bismillahirrahmanirrahim Estağfurullah estağfurullah estağfurullah cemi' günahlarıma tevbe ve istiğfara geldim Hak için. Hak didünüze hak deyüb hak bilem bâtil didünüze bâtil bilüp itmeyem. Elim ile bir kimesnenin bir nesnesin almayam. Haramı yemeyem. Yalanı söylemeyem. Elimde komadığım şeye yapışmayam. Bir kimesnenin kusurunu görmeyem. Görürsem elimle eteğimle örtem. Tevbe tubu illallâhi tevbeten nasûhen diye. Yevme lâ yenfau mâlun ve lâ benun. İlla men etallâhe bi kalbin selîm. Eline beline dinine diline merd ol. Gelme gelme dönme dönme. Gelenin malı dönenin canı on bir tavladan(?) boşanan pirim Efendimin tavra doğru bağlanur. Pîrimin tavra doğru boşanan zincirler dahi zabt idemez. Şeyhinâ ehl-i terk ve sahibü'l-bahr-i 'ilm-i ledünni pîrim Hünkâr Hacı Bektaş Veli Horasanî -kaddesallahu sırrehu'l-'aziz-sen beni babalğa kabul itdin mi. İtdim. Ben de seni evlatlğa kabul itdim. Üç def'a diye. Bu emânet Hazret-i Muhammed Mustafa'dan Aliyyü'l-Murtazâ'ya Aliyyü'l-Murtazâ'dan Hazret-i imam Hasan Efendimize, Hazret-i imam Hasan Efendimizden imam Hüseyin Efendimize Hazret-i imam Hüseyin Efendimizden Hazret-i imam Zeyne'l-'Abidin Efendimize, Hazret-i imam Zeynel-'Abidin Efendimizden Hazret-i imam Muhammedi'l-Bakır Efendimize, Hazret-i imam Muhammedi'l-Bakır Efendimizden Hazret-i imam Ca'feri's-Sadık Efendimize, Hazret-i imam Muhammed Sâdık Efendimizden Hazret-i imam Musa Kazım Efendimize, Hazret-i imam Musa Kazım Efendimizden Hazret-i imam Ali Musa Rıza Ali Musa Rıza Efendimizden Hoca Ahmet Yesevi hazretlerine, Hoca Ahmet Yesevî hazretlerinden Pîrim Hünkâr Hacı Bektaş Veli Efendimize, Hacı Bektaş Veli Efendimizden (Balım Sultân Efendimize) Abdâl Musa Sultân Efendimize, Abdal Musa Sultân Efendimizden Rum ili gözcüsü Seyyid Ali Sultân Efendimize Seyyid Ali Sultân Efendimizden Sultân Evli postnişini Tarhanacı Ali Baba Efendimize, Ali Baba Efendimizden Şehidlik postnişini es-seyyid Ali Dede Efendimize, Ali Dede Efendimizden es-seyyid Mustafa Dede Efendimize, es-seyyid Mustafa Dede Efendimizden Merdimanlı postnişini es-seyyid İsmâ'il Dede Efendimize, es-seyyid İsmâ'il Dede Efendimizden es-seyyid el-Hâc Muhammed Ali Dede Efendimize, bizden size ândan üç ihlâs-ı şerîf bir Fâtiha-i şerif okuya. Amentü billahi ve melâ'iketihî ve kütübihî ve resûlühü ve 'l-yevmil ahiri ve bil kaderi hayrihi ve şerrihi minallahi Te'ala İnnellezine yubayiuneke innema yubayiunallah, yedullahi fevka eydihim, fe men nekese fe innema yenkusu ala nefsih, ve men evfa bi ma ahede aleyhullahe fe se yu'tihi ecren azima. Eşhedü enlâ ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden resulullah. Ve eşhedü enne emirü'l-mü'minin Ali bin Ebi Talip Esedu'llâhi'l- gâlip imaman ma'sûman ve irşâden min kabli Allah ve min kabli resûlullâh imam duvazdeh salat-ı serîfini okuya. Hânedân-ı Ehl-i beyt Efendilerimize kim ki hıyânetlik itdiyse biz âna teberrâ buğz 'adavet ideriz. Sevenlere tevellâ ideriz.

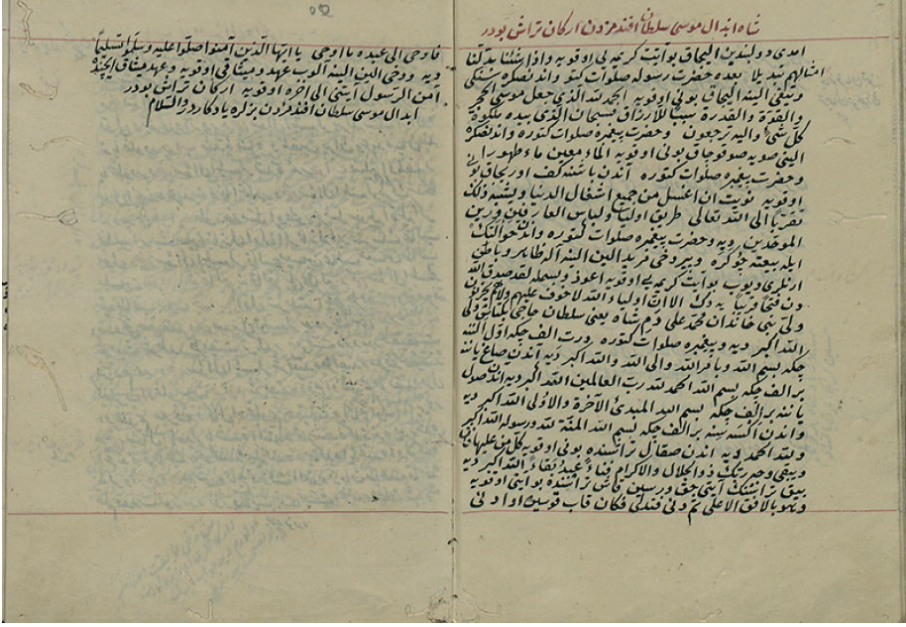
32 "Allah size güzel bir mükâfat verir. Ama önceden döndüğünüz gibi yine dönerseniz, Allah sizi elem dolu bir azaba uğratar" (Fetih 48/16 dan bölüm).

33 "Kendilerine uyulanlar o gün azabı görünce, kendilerine uyanlardan uzaklaşacaklar, aralarındaki bütün bağlar kopacaktır" (Bakara 2/166).

34 "Uyanlar şöyle derler: "Keşke dünyaya bir dönüşümüz olsaydı da onların şimdi bizden uzaklaştıkları gibi, biz de onlardan uzaklaşsaydık." Böylece Allah, onlara işledikleri fiilleri pişmanlık kaynağı olarak gösterir. Onlar ateşten çıkacak da değillerdir" (Bakara 2/167).

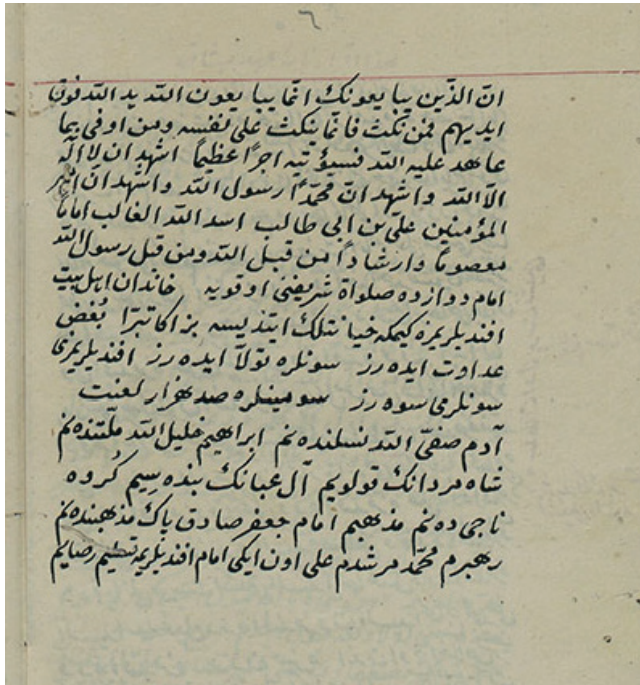
Efendilerimizi sevenleri severiz. Sevmeyenlere sad hezar la'net. Âdem Safiyullâh neslindenim. İbrâhim Halilullâh milletindenim. Şâh-ı Merdân kulumuyum. Âl-ı 'Aba'nın bendesiyim. Gürûh-ı nâcidenim. Mezhebim Ca'feri's-Sâdık Pâk mezhebindenim. Rehberim Muhammed mürşidim Ali On İki İmam Efendilerime teslim-i rızâyım.

Ek 1: Tıraş Erkânı

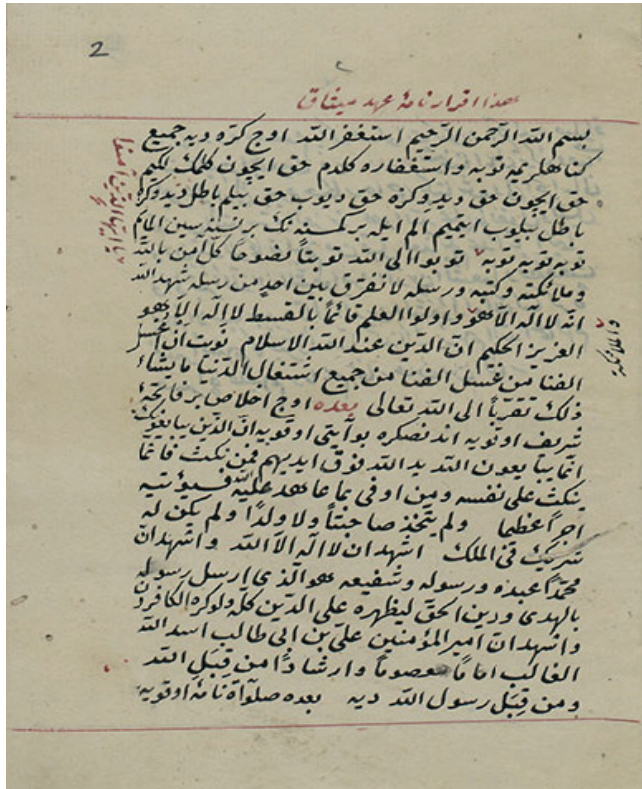

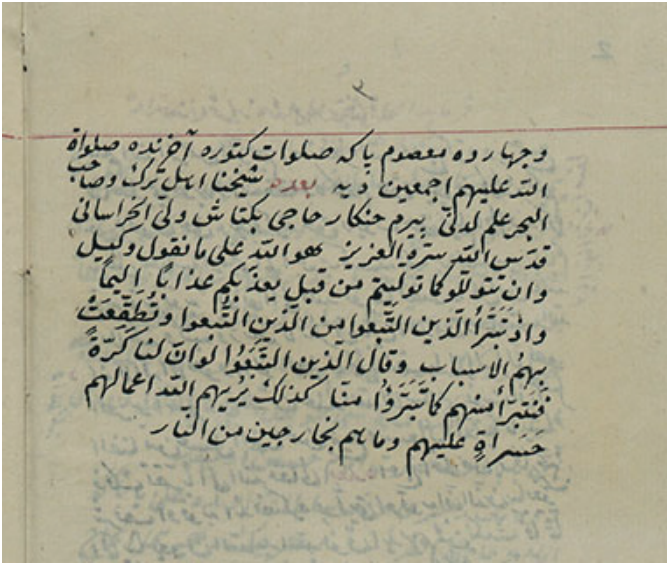
Ek 2: Hâzâ ikrâr-nâme-i 'ahd ve misâk

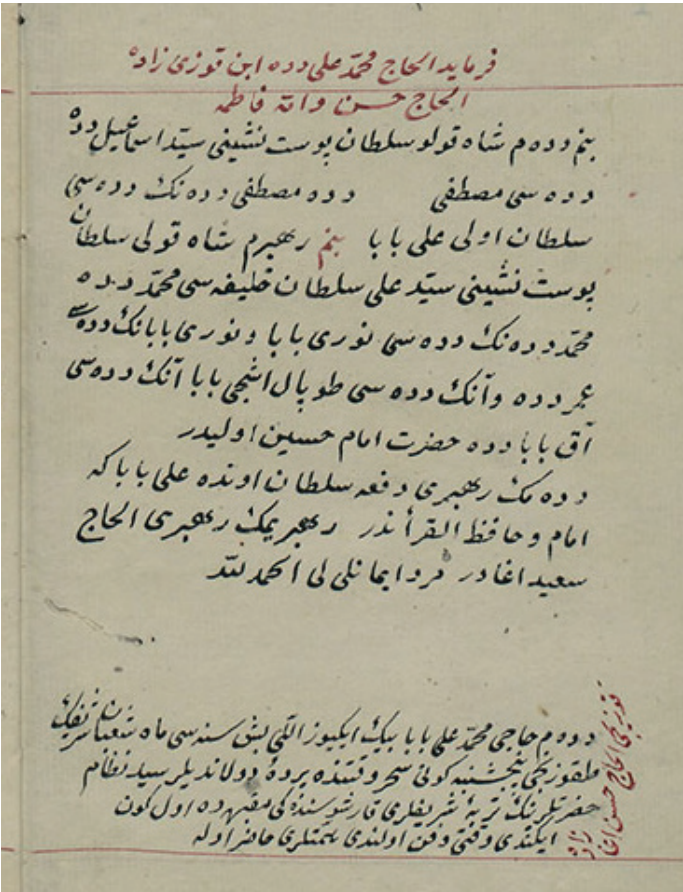

Ek 3: Hâzâ ikrâr-nâme-i 'ahd ve misâk

Ek 4: Fermâyed el-Hâc Muhammed Ali Dede İbn-i Kuzuzâde el-Hâc Hasan ve Ümmuhu Fatıma

[Fermâyed el-Hâc Muhammed Ali Dede İbn-i Kuzuzâde el-Hâc Hasan ve ümmuhu Fatıma

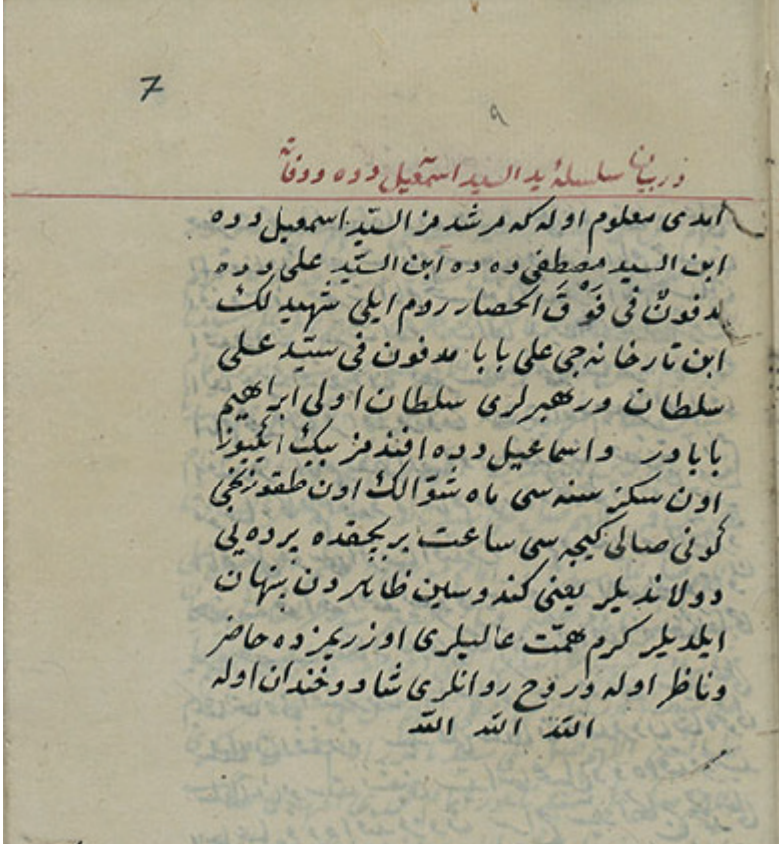
Benim dedem Şahkulu Sultân postnişini Seyyid İsmâ'il Dede, Dedesi Mustafa Dede, Mustafa Dede'nin dedesi Sultân Evli Ali Baba benim rehberim Şahkulu Sultân postnişini Seyyid Ali Sultân Halifesi Muhammed Dede, Muhammed Dede'nin dedesi Nuri Baba ve Nuri Baba'nın dedesi Ömer Dede ve ânın dedesi Topal Aşçı Baba, ânın dedesi Ak Baba Dede Hazret-i imam Hüseyin Evlidir.

Dedemin rehberi def'a Sultân ön(ün)de Ali Baba ki imam ve Hâfızu'l Kur'an'dır. Rehberimin rehberi el-Hâc Said Ağa'dır. Merdimanlı'lı elhamdülillâh

Kuzucu el-Hâc Hasan Ağazâde

Dedem Hacı Muhammed Ali Baba bin iki yüz elli beş senesi mâh-ı Şa'ban-ı şerifin dokuzuncu Pençşenbe günü seher vaktinde perdeyi dolandılar. Seyyid Nizâm hazretlerinin türbe-i şerifleri karşısındaki makberde ol gün ikinci vakti defn olundu. Himmetleri hâzır ola.

Ek 6: Der Beyân-ı Silsile-i Yed es-Seyyid İsmâ'il Dede Vefâtehu:

Der beyân-ı silsile-i yed es-seyyid İsmâ'il Dede ve vefâtehu

İmdî ma'lûm ola ki mürşidimiz es-seyyid İsmâ'il Dede İbn-i es-seyyid Mustafa Dede İbn-i Ali Dede medfûn fi Fevka'l-hisâr-ı Rum ili Şehidlik İbn-i Tarhanacı Ali Baba medfûn fi Seyyid Ali Sultân ve rehberleri Sultân Evli İbrâhim Baba'dır. Ve İsmâ'il Dede Efendimiz bin iki yüz on sekiz senesi mâh-ı Şevval'in on dokuzuncu

günü Salı gicesi saat bir buçukta perdeyi dolandılar. Yani kendüsin zâhirden pinhân eylediler. Kerem himmet-i ‘âlileri üzerimizde hâzır ve nâzır ola. Ve rûh-ı revânları şâd ve handan ola. Allah Allah Allah.

Extended Abstract

The subject of our study, Abdal Musa Sultan shaving man, is a short text in the manuscript registered in the Istanbul Metropolitan Municipality Atatürk Library with the catalog number OE_Yz_1056 297.7 BEK 1. The fact that there is no information about shaving eyelashes in the shaving customs that we published and evaluated shows that this text is not a caliphate shaving custom. Considering that there is not much difference between the customs of shaving applied to those who belong to the abstract and Bektashi sect, it can be considered that the custom here is the one applied to those who belong to the abstract or Bektashi sect. In the study, after evaluating the physical characteristics and content of the manuscript registered in the Istanbul Metropolitan Municipality Atatürk Library with the catalog number OE_Yz_1056 297.7 BEK 1, the copyist of the manuscript and its genealogical information, a brief information about the rituals and rituals in the Bektashi sect was given and the transcription and evaluation of the Abdal Musa Sultan shaving ritual in the manuscript was made.

There is no record in the manuscript about who and on what date the manuscript, which is the subject of the study, was written. However, based on some of the information contained in the manuscript, it is possible to say something approximately about the person who wrote it and his date. However, it is worth noting that this information is not definitive. It can be said that the manuscript was written by Kuzuzâde el-Hâc Hasan, based on the fact that the title started with the phrase “my grandfather...” in the title that opened as “Fermayed el-Hâc Muhammed Ali Dede İbn-i Kuzuzâde el-Hâc Hasan ümmuhu Fatima”. The information given about the genealogy of el-Hâc Hasan is also important in terms of elucidating the history of Şahkulu Sultan Lodge. When the information between the lines is evaluated, two names are mentioned who served as postnişin in the lodge. These names are Seyyid İsmail Dede and Muhammed Dede. Muhammed Dede was mentioned as his guide and information about his genealogy was also given. Apart from that, there is no other information about Muhammed Dede in the manuscript. No explanation was given regarding the date of death. When talking about Seyyid İsmail Dede, it is emphasized in the places where his name is mentioned. However, the name Muhammed Dede is mentioned only once. In the studies conducted on this lodge, these names are not mentioned among those who served as postnişin during those dates.

Compared to the other study, there is no difference in the application of the shaving procedure. One of the issues that can be expressed as different information in the text we published is that it stated the sequence of how the shaving master reached the copyist of the manuscript. The fact that the information about these rituals is so close in the rituals written in two different geographies can be considered as an indication that the practices related to the Bektashi sect are extremely well preserved.

The genealogy information about Şahkulu Lodge included in the manuscript is also extremely important. What we can express as new information here is the mention of two names who are claimed to have served as post-nişin in Şahkulu Lodge. One of them is Seyyid İsmail Dede and the other is Muhammed Dede. It is certain that this information will provide new clues for studies on the Bektashi sect and Şahkulu Lodge.